

do 378): Pismo Korytka Glaserju z dne 6. oktobra 1838, tiskano pri Franku (115—117). — 30. (stran 379—382): Koncept poljskega pisma Korytka Borkowskemu brez data, ne vezan z drugimi, tiskan pri Franku (108—110). Pismo je odgovor na list Borkowskega z dne 19. maja 1838, prišedšega v Ljubljano dne 4. junija (glej zgoraj šte. 27), ker pravi Korytko v konceptu: „Tako j po prejemu lista sedem in odpisujem“, je moral nastati koncept ali še 4. junija 1838 ali pa kmalu pozneje.

(Dalje prihodnjič.)

A. Aškerc: Pesnitve. Peti zbornik. Pri Schwentnerju v Ljubljani 1910. 8°. — 268 str. Cena broš. K 4.—, eleg. vez. K 5.50, po pošti 20 h več.

Teško mi je pisati o Aškercu. Tako se mi godi, kakor da bi moral brez posebnega spoštovanja govoriti o človeku, ki sem ga nekoč odkritosrčno ljubil. Spominjam se ognjevitega, zvenečih besed in svetlih superlativov polnega slavospeva, ki ga je pred štirinajstimi leti prepeval Aškercu dvajsetleten mladenič. Slavospev je bil objavljen v „Ljubljanskem Zvonu“ in tisti mladenič sem bil jaz.

Kaj je bil takrat Aškerc mladim ljudem, vemo vsi, ki smo soživeli Mahničev boj zoper malomeščansko liberalno kulturo. Beseda o svobodni misli takrat ni bila puhel zvok; bila je resnično, kakor bi Aškerc rekel, „upesnitve vredna“. Mahnič je z brezobzirnim pogumom in — sadovi kažejo — z obilnim uspehom delal pot novi kulturi, ki naj bi temeljila edino in strogo na dogmah rimsko-katoliške cerkve ter prepojila ves slovenski narod. Zatorej je hotel pomesti z vsem, kar je bilo izraslo iz nejasne, plašljive in obzirne malomeščanske svobodomiselnosti; z vsem torej, kar se je do tistih časov moglo imenovati slovenska kultura. Naravno je, da ni mogel prizanesti ne romantiku Jurčiču, ne estetu Stritarju, niti pobožnemu Gregorčiču. Slepci so njegovo početje imenovali divjaško herostratstvo; on pa je natanko vedel, kaj da je hotel in moral hoteti: stara, po omlednem panteizmu dišeča kultura mu je bila na poti, udaril je torej po njenih najboljših glasnikih ter se ni menil za javkanje obzirnih estetov.

Kako se je na političnem in socialnem polju dobojeval ta kulturni boj, nam živo pričajo današnji časi. Na literarnem polju pa je šel razvoj vse drugo pot, nego si jo je bil Mahnič mislil: na mesto dozorele, v epigonstvu hirajoče liberalne romantike ni stopila rimsko-katoliška mistika, temveč je stopil čvrst, življenje poln in boja željan realizem. Njegov oče in poglavitni besednik je bil Aškerc. Mi smo slutili in čutili, da je v tem realizmu boj, življenje, razvoj in prihodnost. Pesem o svobodni misli, pa če jo je ponavljal Aškerc v stoterih oblikah in podobah, je bila takrat boj in življenje. Prav zato je bilo polno, krepko življenje tudi v pesniku samem; verzi so bili časih okorni in grapavi, časih skoraj banalni — kaj nam je

bilo tisto! V njih je bil duh, ki nam je govoril in klical, kakor jeklo na ščit Podobe so bile jasne in plastične, mnogokdaj celo tiste, ki jih je bil prinesel iz Jutrove dežele. Boj je bil kmalu dobojevan, o mahničijanstvu ni v naši literaturi več sledú, ideja svobodnega razvoja je temeljito zmagala. Vozili smo se jadrno naprej, po novih potih, novim ciljem naproti — kje je ostal Aškerc? Ostal je v Mahničevi dobi, in ker je tam ostal, se je pred našimi očmi pomikal zmerom bolj nazaj, v daljno daljavo. On nam govori iz preteklosti, govori zmerom eno. besedo, ponavlja jo brez prestanka, tako da nam je zmerom bolj banalna ter naposled celó odurna.

Kako se je moglo zgoditi, da je šla njegova pot tako urno in naravnost navzdol? Kako se je moglo zgoditi, da se nikoli ni okrenil, nikoli ne pogledal, kako gre čas dalje in navzgor, da nikoli ni premeril razdalja med seboj in novo generacijo ter poskusil nam kaj lepega povedati, ne pa da bi se prepiral z Mahničem in pogreval nevšečne stare komedije?

Tako se je to zgodilo:

Vse slovensko občinstvo je vedelo, vsak gimnazijec je vedel, kako in kaj da je z Aškercem. Le naši nesramni in brezvestni literarni recenzentje so vedoma lagali ter varali občinstvo in pesnika samega. Kadili so mu, povzdigovali so ga v nebesa, po krčmah pa so se norčevali iz njega. Mi drugi, ki smo vedeli, kaj nam je bil Aškerc in kako visoko je njegovo mesto v zgodovini slovenske kulture, mi se nismo norčevali, temveč sram nas je bilo v imenu te kulture in v imenu pesnikovem. Ali usta so nam bila siloma zaklenjena; tam, kjer se je ščeperila gnusna laž, ni bilo prostora za eno samo odkritosrčno besedo. Občinstvo ni verjelo tem lažnivcem, pesnik pa jim je verjel. Lagali so mu toliko časa, dokler ga niso, lahkovernega, kakor je bil, popolnoma pohujšali. Najnovejša njegova knjiga priča, da več ne vé, kaj je poezija, več ne, kaj je okus in žalibog tudi ne več, kaj je spodobnost. Da je prišlo in moglo priti tako daleč, ni kriv pesnik sam, temveč so krivi naši recenzentje, ki jim je do umetnosti in do kulture manj nego za počen groš. Kakor so ravnali z Aškercem in kako so dolgih deset let vedoma lagali o njem, je eden najgrših škandalov, kolikor jih pozna naša literarna zgodovina. —

Hudo mi je, da sem moral vse to povedati; ali mislim, da je bil zadnji čas.

Ivan Cankar.

Cvetko Golar: Pisano polje. Založil Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg v Ljubljani 1910. 8°. 114 str. Cena broš. K 1'80, eleg. vez. K 2'80.

Prijatelj Golar je torej začutil, da stoji njegovo solnce v zenitu, da je že velik njegov dan in da je napočil čas njegove žetve. Vse tisto, kar se je rodilo skrivoma tekom mesecev in tekom let v njegovi duši, je zdaj dozorelo, sili na dan in čaka rok, ki poreališo sanje, ideale in cilje. Izdana knjiga je kos te žetve. Cela neskončnost mladosti je v njej, celo morje najraznejšega hrepenenja, ogromna, komaj pregledna vrsta pomladi in poletij. Marsikdaj je žarel mak, mnogokrat klasila njiva, zelenel gozd, se opolctaval škrjanček v višavo in vriskal. Mlado dekle je cvetelo kot roža, in samo da je sklasila njiva, je že kot nevesta jokala, a čas, brezbrizni življenski gospodar, podi vmes vihraje leto. Danes sneg in zima, jutri solnce in vesna. Poju-tranjem že jasno vriskajo škrjančki, že svatuje pravljíčna in bajna kresna noč. Nevesta je postala žena, trpljenja bridkoba jo je utrudila,

„venec ji ovija čelo,
trudna v rožah je ležala.“